

זכרון עולם

האשה
החשובה ודפתי
צדקה וחסד

מרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברק

כולל דחסידי סוכטשוב

כולל "סנה משה"
ע"ש הר"ח ח' ר' משה יצחק זיסר ז"ל

בית מדרש
למגידי שיעור "דף היומי"

חולמ סוכר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

מאורות
הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

זכרון עולם

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד

ר' משה שניצר
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א ♦ לע"נ הר"ר מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

בס"ד, כ"ה ניסן תשפ"ג

מסכת סוטה י"ח-כ"ד ♦ כלים י"ד, א' - י"ד, ג'

גליון מס' 1247

מהי דרך החינוך של הבנות?
כיצד מברכות הנשים ברכת התורה?
נשים גדולות בתורה
חינוך הבנות בדורנו
גניזת ספר תורה בארון הקודש של הקראים

השבוע בגליון

מכירת תשמישי קדושה לנכרים

מזוזה לפתח מבצרו של ההגמון
כתיבת ספר תורה עבור קראים
מכירת ספר תורה פסול
"לעולם יעסוק אדם בתורה שלא לשמה"
עריכת פדיון הבן בלי כהן

בשורה לקוראי הגליון!

ניתן לקבל את הגליון בדוא"ל מידי שבוע חינם

להצטרפות: meorot@meorot.co.il

דבר העורך

שלג על ירושלים

לפני כמה שנים שמענו מהרב שמואל אנגל, מוותיקי המשתתפים בשיעור הדף היומי בבית הכנסת חניכי הישיבות בבית וגן בירושלים, מעשה מרתק על יהודים שכמהה נפשם למעיין מים חיים, לתורה הקדושה, ועשו כל שלאל ידם כדי להידבק בה.

המעשה המעניין מתחיל במעשה אחר מעניין גם הוא.

מעשה שהיה כך היה.

הגאון רבי שלמה זלמן אויערבך זצ"ל, מספר הרב אנגל, נאות לכבדנו ולהשתתף בסיומי המסכת שבמסגרת שיעור הדף היומי שבו אני משתתף, וכך זכיתי פעמים אחדות להסיעו ברכבי למקום עריכת הסיום. הנהגה מופלאה אימץ לעצמו רבי שלמה זלמן. בשעה שמאן דהוא היה גומל עמו טובה ומסיעו ברכבו, היה רבי שלמה זלמן מהנה את הנהג ומשוחח עמו בדברים שיש בהם כדי לשמח לב אלוקים ואנשים, כדי "למלא" את הזמן שבעל הרב הקדיש עבורו. כך זכיתי לשמוע מגאון נאצל זה את המעשה המופלא הבא, אשר אירע בשיעור תורה שמסר דודו של רבי שלמה זלמן, רבי אליהו פרוש זצ"ל, בשכונת שערי חסד בירושלים.

שיעורו של רבי אליהו פרוש נמסר בשעות הבוקר המוקדמות. בדרך כלל, בשיעורים המתקיימים בשאר שעות היום, אין המשתתפים החדשים בשיעור "מתקבעים" בו עם הופעתם. איש אינו יודע אם אורחים מזדמנים הם, אם ממתנים הם לתפילת מנחה, או שמא קבעו פגישה במקום זה. חולפים להם מספר ימים, או אף מספר שבועות, עד אשר משתתפי השיעור מפנימים כי יהודי נוסף הצטרף לקבוצתם. לא כן הם פני הדברים בשיעור הנמסר באשמורת הבוקר. בשעה זו, איש אינו מופיע "במקרה" לבית הכנסת, ומשכך, כאשר היהודי הגמלוני הצטנף בקצה השולחן, הביט כל

לעילוי נשמת

הר"ר **זרח פלוק** ז"ל ב"ר מרדכי ז"ל

נלב"ע כ"ח בניסן תשי"ט **תנצב"ה**

הנוצח ע"י בנו ידידנו הר"ר **אברהם פלוק** ומשפ' שיחי - ת"א

דף כ/א ר"א אומר כל המלמד בתו תורה - לומדה תפלות

מהי דרך החינוך של הבנות?

המשנה בסוגייתנו אומרת, כי זכות התורה כה גדולה עד שהיא מגינה גם על אשה שהושקתה במים המאריים, שאינה נענשת מיד אלא לאחר מספר שנים. על כך אומר רבי אליעזר "כל המלמד בתו תורה לומדה תפלות".

רש"י (כא/ב ד"ה כאילו) מפרש את דבריו, כי על ידי לימוד התורה המכילה חכמה רבה, היא תרכוש ערמוניות שעלולה להחטיאה. אולם הרמב"ם (הלכות תלמוד תורה פרק א' הלכה י"ג) וראשונים אחרים מבארים, כי החשש הוא שדברי התורה שתלמד האשה יתפרשו על ידה שלא כהלכתם.

כיצד מברכות הנשים ברכת התורה? כיוון שמבואר בסוגייתנו שראוי שנשים לא תעסקנה בלימוד תורה, יש לבאר, מדוע הן מברכות בתפילתן על לימוד התורה? הבית יוסף (או"ח סימן מ"ז סעיף י"ד בשם האגור) מתרץ, שמאחר שהנשים צריכות, ואף חייבות, ללמוד את ההלכות הנוגעות גם להן, כגון: הלכות שבת וכדומה, מוטל עליהן לברך את ברכות התורה, בנוסף לכך הוא אומר, שהברכה מתייחסת ל"פרשת הקרבנות", הנאמרת לפני התפילה. מעניין לציין את דבריו של בעל מנחת חינוך (מצווה ת"ל) האומר, שברכת התורה אינה מכוונת למצוות לימוד התורה, אלא ל**כבודה** של תורה, ועל כן יכולות הנשים לברכה.

נשים גדולות בתורה: אף על פי שמדברי סוגייתנו עולה, וכן נפסק להלכה, שאין ללמד תורה לנשים, בכל זאת בכל הדורות היו נשים חכמות בחכמת התורה, כגון, ברוריה אשת רבי מאיר (פסחים סב/ב). גם בדורות האחרונים, היו נשים אחדות שהתפרסמו בזכות גדלותן בתורה, אחת מהן היא סבתו של החוות יאיר [רבי יאיר חיים בכרך, יליד גרמניה, נלב"ע ה' תס"ב], שמעיד עליה בהקדמה לספרו, שתלמידי חכמים רבים נועצו עמה בדברי הלכה. עדות מעין זו מובאת (מקור ברוך חלק ד' פרק מ"ו סעיף ג') על אשתו של הנצי"ב מוולאזין, אשר עסקה בלימוד התורה רוב ימיה. הרי לנו, שהיו נשים שלמדו תורה ולא חששו לדברי סוגייתנו. הכיצד?

יגעת ומצאת תאמין: בסוגיה זו דן המהרי"ל (שו"ת סימן קצ"ט) ומבאר, כי רבי אליעזר במשנתנו עוסק ב"מלמד את בתו תורה", אולם אין איסור לאשה ללמוד בכוחות עצמה, והיא אף מקבלת על כך שכר (רמב"ם שם). והטעם לכך הוא (פרישה יו"ד סימן רמ"ו ס"ק ט"ו), משום שהתאמצותה והצלחתה בלימוד התורה, מהווים הוכחה שטבעה ראוי ומתאים לכך.

אשה שהיא "תלמיד חכם" ואשת תלמיד חכם-זכותה של מי גדולה יותר? כאמור לעיל, זכות התורה מגינה על אשה שהושקתה במים המאריים, בכך שעונשה נדחה בשנים אחדות. הגמרא (כא/א) מבארת, כי כוונת המשנה לאותן נשים השולחות את בניהן ללמוד תורה וממתינות לבעליהן עד שיחזרו מלימודם. לכאורה, לפי דברי המהרי"ל, שאשה הלומדת תורה מקבלת על כך שכר, מדוע אין הגמרא מבארת שכוונת המשנה היא לאשה העוסקת בתורה בכוחות עצמה? מכח קושיא זו הוכיח הגר"ש אלישיב זצ"ל, כי זכות האשה המגדלת את בניה או את בעלה לתלמידי חכמים, גדולה מאשה הלומדת תורה בעצמה. זאת משום שבניה ובעלה **מצווים** בלימוד התורה והמסייע להם שכרו רב, אך האשה שאינה מצווה ללמוד, אינה זוכה לשכר המשתווה לזה של האיש המצווה ללמוד תורה.

נר ה' נשמת אדם

נר ה' נשמת אדם

לעילוי נשמת

הר"ר **זרח פלוק** ז"ל ב"ר מרדכי ז"ל

נלב"ע כ"ח בניסן תשי"ט **תנצב"ה**

הנוצח ע"י בנו ידידנו הר"ר **אברהם פלוק** ומשפ' שיחי - ת"א

חינוך הבנות בדורנו: מאז ומעולם נהגו שלא ללמד תורה את בנות ישראל. בדורות האחרונים התהפכה המגמה, וברוב בתי הספר לבנות לומדים תנ"ך. על מדוכה זו ישבו גדולי הדור הקודם, והג"ר אהרן ואלקין (שו"ת זקן אהרן תניא ס"ו) כתב על כך: "בעיתות אלו, שהרחוב מלא הוללות וסכלות, וגם רוח הכפירה והמיניות נזרקה בצעירים, אגן סהדי כי רק אותן הזוכות להסתופף בבתי ה' ובחצרות אלוקינו-יפריחו". אף רבינו החפץ חיים זצ"ל כתב בספרו לקוטי הלכות (בסוגייתנו): "בדורות הקודמים קבלת האבות היתה חזקה מאד, והיינו יכולים לסמוך על הנהגת האבות הישרים. אבל כעת, שקבלת האבות התרופפה מאד, בוודאי מצוה רבה ללמד את הבנות חומש ומוסרי חז"ל, כגון מסכת אבות וכו'".

דף כ/ב למחוק לה מן התורה איכא בינייהו

גניית ספר תורה בארון הקודש של הקראים

בסוגייתנו נחלקו רבי מאיר ורבי יעקב, אם את יריעת הקלף עליו כתובה פרשת סוטה, שהיה הכהן מטיל לתוך המים המאירים, אפשר להוציא מספר תורה שלם.

מכירת תשמישי קדושה לנכרים: נידון מעניין צץ ועלה בשנים האחרונות בארצנו הקדושה, אליה הגיעו רבבות שאינם מבני ברית, הרוכשים תשמישי קדושה כדי להתערות בקרב העם היושב בציון. בבני ברק אף אירע שאדם שביקש לרכוש מזוזה, הציג את עצמו כקרוב משפחה של אחד מגדולי הדור. לאחר בירור מעמיק נודע, כי אביו הוא אכן בן דודו של הרב הדגול, אך אמו נכריה... המותר למכור להם תשמישי קדושה?

מזוזה לפתח מבצרו של ההגמון: הרמ"א (יו"ד סימן רצ"א סעיף ב') פוסק להלכה כי אסור למכור תשמישי קדושה לנכרי, אלא אם כן יש חשש שהנכרי יתנכל ליהודי בשל סירובו. את פסקו מבסס הרמ"א על המהרי"ל [מנהיגה הרוחני של יהדות אשכנז לפני מאות שנים. נפטר בשנת ה'קמ"ז - 1387], אשר דן על אודות הגמון שביקש מזוזה מבני הקהילה היהודית שהיו תחת חסותו כדי לקבעה בפתח מבצרו ובתמורה הבטיח להטיב עם נתיניו היהודים כל ימי חייו. בתשובתו (סימן קכ"ג) פוסק המהרי"ל כי אל להם להעניק מזוזה להגמון, זאת, על פי המבואר במסכת גיטין (מה/א) כי יש לפדות [עד כדי דמיהם] ספרי תורה, תפילין ומזוזות הנמצאים ברשות עכו"ם כדי שלא יבואו לידי בזיון. אם כן, וודאי שלכתחילה אין להעביר לרשותם מזוזה, אף אם הגוי נותן את דברתו שישמור עליה בקדושה [טעם נוסף לאיסור כתב המהרי"ל, על פי הגמרא, מנחות מג/א, האוסרת למכור טלית מצויצת לנכרי, כדי שלא יטעו בו שהוא יהודי, ויכשלו].

הנצי"ב מחדש (העמק שאלה קמ"ה אות י"ט) טעם נוסף לאיסור מכירת תשמישי קדושה לנכרים, לפי שמסירת המזוזה לנכרי מורידה אותה מקדושתה. שכן, עד כה עמדה לקיום מצווה, ואצל הנכרי תעמוד כאבן שאין לה הופכין ולפיכך הדבר אסור, אף אם ברור שהגוי לא יזלזל בה [החידוש בדברי הנצי"ב הוא בכך שבפשטות הורדה מקדושה נחשבת כאשר **משתמשים** בחפץ למטרה חתונה יותר, אך לדבריו גם **אי שימוש** מהווה הורדה בקדושה].

כתיבת ספר תורה עבור קראים: על פי טעמו של הנצי"ב פסק השדי חמד (חלק ה' סימן קל"ה) בשאלה שהניח על שולחנו סופר סת"ם.

בעירו של השדי חמד התקיימה קהילה של קראים [מחזיקים בפשוטי הכתובים וחולקים על מדרשי החכמים המקובלים] - מגן אבות לרשב"ץ על אבות פ' א' משנה ג'. לימים הם נזקקו לספר תורה, ומאחר שבקהילתם לא נמצא סופר סת"ם ראוי לשמו, פנו הקראים לסופר שומר תורה ומצוות, ששאל את רבו השדי חמד כיצד להתייחס לפנייתם.

איסור ושתי עצות לצידו: השדי חמד פסק, שאמנם אין לחשוש שהם יזלזלו בספר התורה ולפיכך, לכאורה, אין איסור למכרו להם, אולם לפי טעמו של הנצי"ב, שיצירת מצב שבו לא יהיה שימוש לתשמיש הקדושה - מורידה אותו מדרגתו, אין למכור להם ספר תורה, שהרי הם אינם מצטרפים למניין, וממילא קריאתם בתורה אינה נחשבת כ"קריאת התורה", ונמצא ספר התורה מונח ברשותם ללא שימוש לדבר מצווה. השדי חמד מציין שני רעיונות שנשלחו אליו כיצד למלא אחר מבוקשם של הקראים מבלי לסגת במאומה מדרשות ההלכה: לדעת הנצי"ב אפשר לכתוב ספר תורה **שייועד עבורם בלבד**, ומאחר שהספר לא עמד מעולם לשימוש של מצווה, אין במסירתו לקראים משום הורדת דרגה.

מכירת ספר תורה פסול: אפשרות נוספת עולה מדברי החיד"א (ברכי יוסף רפ"א אות ד'), שימכרו להם ספר שנפסל... מאחר שממילא ספר תורה זה זקוק לגניזה, הנחתו בארון הקודש של הקראים אינה פחותה מגניזתו, וכפי שנהגו בירושלים בתקופתו של המהר"ם גלאנטי, שמכרו לקראים ספרי תורה שנפסלו [עיין בחשק שלמה שהקשה שיש בזה גניבת דעת, ויתכן לומר שהודיעו להם שמדובר בספר תורה פסול ולהם לא הפריע הדבר שהרי אינם מאמינים בדרשות חז"ל ולדעתם אינו פסול].

עתה, לאחר מסקנתו של השדי חמד כדברי הנצי"ב, נשוב ונעיין בדברי סוגייתנו, המביאה את דעת רבי מאיר שהכהן רשאי להוריד את ספר התורה מדרגתו על ידי מחיקת פרשת סוטה ממנו, ואף

העת בגמרא שנתפחה לפניו, לא פצה את פיו ולא הרים את עינו, ידוע ידעו משתתפי שיעורו של רבי אליהו, כי יהודי נוסף הצטרף לקבוצתם.

דא עקא. את אשר הם ידעו עליו ביום הראשון להשתתפותו, הם ידעו גם לאחר חדשים ארוכים. הלה יושב היה ראשון במקומו, לפניו גמרא חתומה כפניו, וממתין בענווה שהיושב לצידו, ר' ירוחם, ידפדף בגמרתו תוך הרחת טבך של לפנות בוקר.

לו היה מיודענו לומד בכל יום באותו כרך גמרא שלמד בו אתמול, לא היה עליו להטריח בכל יום את ר' ירוחם שיצביע לו על המקום שבו מתחילים ללמוד בכל יום, כי סימני הטבך שהותירו אצבעותיו של ר' ירוחם על דפי הגמרא, לא הניחו מקום לספק היכן ללמוד אתמול... אך עקב ענוותנותו הרבה של מיודענו וצניעותו המופלגת, לא מלאו לבו לאחוז בגמרא בתום השיעור ולחבקה כדי להניחה בקרן זווית ולשמרה ליום המחר.

ניסו ר' ירוחם, ר' זליג ור' שכנא ועוד ר' ור', לחלץ דבר מה מפיו של "הדרומי", כפי שכונה ביניהם על שם מקומו הקבוע בקרן הדרומית, אך כל נסיונותיהם העלו חרס. ר' "דרומי" הפך לחפץ קבוע בבית הכנסת, דוגמת הספסלים, מנורת התמיד והפרוכת העתיקה תרומת בילה הנידא.

ירושלים הרים סביב לה. ומשאלו נעטפים בלובן השלג, ירושלים שוקעת במעטה כבד של פתייתו קרח צחים. אותו יום נדבו הרי ירושלים את כל אשר להם לעיר בירתם, שעל שמה הם קרויים, ובוש ירושלים של מטה נעלמו כל האו תחת הברכה הלבנה שגלשה מירושלים של מעלה.

שלג על ירושלים.

רבי אליהו פרוש חכך את ידיו מעל כוס התה המהבילה, ואף שכבר לגם מחצית ממנה, עדיין לא הגיע לכלל הכרעה. חלילה, לא עלה על דעתו לשוב למיטתו ולהתכרבל שעה קלה נוספת, חלף השעות במטבחון הצנון. גמרתו כבר היתה פתוחה לפניו כמידי יום, אך דעתו נתונה היתה באותם רגעים על שיעורו, שיעור אשמורת הבוקר שלו. היש סיבה ללכת? היש טעם לטרוח? מי יבוא? ר' ירוחם, הלא זקן הוא, והטבך, כך אמרו הרופאים, אינו מטיב עמו. ר' זליג ור' שכנא, גם בימי גשם שוטף אינם באים, הם גרים רחוק. ור'... ור'... לפתע, נזכר רבי אליהו ב"דרומי". הלה, עדיין לא השתתף תקופה ארוכה דייה בשיעוריו, כדי שיוכל לשער את התנהגותו ביום שלג שכזה.

עמד רבי אליהו פרוש וארז את עצמו בחלוקי צמר ובמעיליים, כשרעייתו הדואגת ממריצתו לעטות עליו שכבה נוספת של כפפות, צעיפים, חלוקים ומעילים, פוזמקאות צמר, מגפים וערדלים, ובדמות הנפילים אשר לו בחסותם של הררי הצמר, צעד כבדות לבית המדרש.

אורו הקלוש של נר התמיד ריצד בחלל בית המדרש, והאיר על פני הפרוכת העתיקה, תרומת בילה הנידא. "הדרומי", גם הוא היה שם. כמו חפץ, כמו שולחן וכסא. יושב במקומו וממתין לשיעור.

רבי אליהו האיר את בית המדרש, פתח לר' "דרומי" את הגמרא, הראה לו באצבעו היכן השורה, והחל בלימוד. לא היה צריך להיות חד עין, כדי להבחין שבסיומו של השיעור, ידע ה"דרומי" בדיוק את אשר ידע בתחילתו. ניתן בקצרה לסכם זאת במילה אחת - מאומה.

ניחא, הרר רבי אליהו וחפן בזקנו. בכל יום ה"דרומי" מגיע הנה כדי להיות בחברת אנשים, נו. אך היום, מה ראה לצאת ממיתותו? הלא עיניו פקוחות לו ובוודאי הבין כי איש לא יגיע לשיעור? נמנה רבי אליהו וגמר להציג את השאלה לפני ה"דרומי". בעדינות כמובן.

לעולם לא ידע רבי אליהו, מדוע דווקא עתה החליט ה"דרומי" לפצוח את פיו. אני, סיפר ה"דרומי", יליד רוסיה. לצערי הרב לא קריתי בחומש, לא שנית

שמקיים בזה מצווה, למעשה הוא הורידו בכך מדרגתו. לכאורה יש לתמוה, כיצד מתיישבים דברי גמרתנו עם דעתו של הנצי"ב הסובר, שהנחתו של ספר תורה בלא שימוש נחשבת הורדה בקדושה? **ייחודה של פרשת סוטה:** בעל תורת הקנאות מיישב קושיה זו ואומר, כי מיוחדת היא פרשת הסוטה, בה התיר הקב"ה למחוק את שמו כדי להשכיך שלום בין איש לאשתו. לאחר שהותר איסור חמור זה, רשאי הכהן להשתמש לשם כך ביריעה של ספר תורה, אף על פי שבכך הוא מורידו מקדושתו, אולם במקום אחר אכן אין כל היתר לכך.

דף כב/ב לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אפי' שלא לשמה
"לעולם יעסוק אדם בתורה שלא לשמה"

בסוגיינו מבואר, כי אף על פי שיש ללמוד תורה "לשמה", דהיינו: כמטרה ולא כאמצעי, מכל מקום רשאי אדם לעסוק בתורה שלא לשמה, כי "מתוך שלא לשמה בא לשמה". לצד גמרתנו, המובאת במקומות נוספים (פסחים נ/ב, ועוד) מציגים בעלי התוספות במסכת ברכות (ז/א ד"ה העושה שלא לשמה) את דברי הגמרא (שם): "וכל העושה שלא לשמה **נוח לו שלא נברא**", ומבארים כי שתי הסוגיות עוסקות בשני מקרים שונים. גמרתנו מתייחסת לאדם הלומד מתוך מטרה לרכוש לעצמו כבוד ותהילה, ועליו נאמר - "מתוך שלא לשמה בא לשמה". ואילו הגמרא במסכת ברכות מתייחסת לאדם הלומד כדי לצבור ידע שבאמצעותו יוכל לקנטר את חבריו. זה - "נוח לו שלא נברא".

כדעת בעלי התוספות נקטו רוב הראשונים (תוספות הר"י שירליאון ברכות שם, ספר חסידים סימן רפ"ט, תוספות הרא"ש ברכות שם, הרשב"ץ, מגן אבות פרק ד' משנה ד' ועוד). אולם הריטב"א (יומא עב/א, וכן תוספות ישנים ותוספות רא"ש שם) מחמיר וכותב, כי הלימוד לשם כבוד אסור גם הוא, וכוונת גמרתנו המתירה לימוד "שלא לשמה" היא, שמותר לאדם ללמוד מפני יראת העונש, ועל ידי כך יגיע ללימוד מתוך אהבת תורה.

מה בכל זאת יעשה אדם הלומד תורה ואינו מצליח להגיע לדרגת לימוד תורה לשמה, וכי אין כל תועלת בלימודו? (עיין דברי שאול מגילה יח/א, לבעל השואל ומשיב). רבינו הנצי"ב זצ"ל (שו"ת משיב דבר חלק א' סימן מ"ד) מסביר כי כוונת גמרתנו "שמתוך שלא לשמה בא לשמה" היא, שגם אם הוא עצמו לא יזכה ללימוד תורה לשמה, הרי שהדור הבא אחריו, שאף הוא יהגה בתורה בעקבות האב, יזכה ללימוד תורה לשמה. לשם כך כדאי לאדם לעסוק בתורה שלא לשמה, אף כל ימיו (עי"ש) שהוכיח כן מהגמרא בסנהדרין קה/ב).

הגר"ח מוואלאז'ין זצ"ל כותב (נפש החיים בפרקים פ"ג), כי לא יתכן שאדם ילמד במשך כל ימיו לשם כבוד בלבד. זוהי, לדבריו, כוונת הגמרא **"לעולם ילמד אדם"** - מובטח לו לאדם הלומד תורה בקביעות, שזמן מה לאחר תחילת לימודו הוא יתכוון ללמוד "לשמה", אף אם בשעה שהחל ללמוד התכוון "שלא לשמה" [אמנם אין מובטח לו כי בעתיד ילמד "לשמה" בלבד, אלא שחלק מכל לימוד ולימוד יהיה "לשמה" ועל ידי כך יתעלה כל לימוד].

סוף סוף, "לשמה" זה מהו, מה יש לכוון?

לדברי רבי יהודה החסיד (ספר חסידים סימן תקמ"ד) "לשמה" פירושו שהלומד חושב בליבו "כל מה שאלמד - אקיים" (וכן כתב רבי חיים פלאג' בספרו זכירה לחיים חלק ב' מד/ז). החתם סופר זצ"ל (נדרים פא/א) מגדיר זאת באופן הבא: העוסק בתורה כשמטרתו היחידה היא לדעת כיצד לקיים את המצווה, אינו זוכה על ידי לימוד זה לדרגה הגבוהה של לימוד תורה "לשמה", מאחר שלא יתכן שלימוד שנועד לשם קיום המצווה יהא חשוב יותר מן המצווה עצמה, שהרי נאמר, כי "תורה מגנא ומצלא" בכל זמן, לעומת המצווה המעניקה הגנה לאדם בשעת קיומה בלבד. רק הלומד תורה "לשמה", לימוד לשם לימוד, כפי שציוונו הבורא יתברך, מתעלה לדרגה הגבוהה של לימוד התורה הראוי [ועיין נפש החיים שער ד' פ"ג ובספר רוח חיים על מסכת אבות פרק ו' משנה א'. וידועים דברי האדמו"ר בעל האבני נזר זצ"ל בהקדמה לספרו אגלי טל, הובאו בהרחבה במאורות הדף היומי כרך ו' - בבא בתרא דף מג/ב]. בחידושו למסכת פסחים (נג/ב) החתם סופר מוסיף, כי על הלומד תורה "לשמה" לכוון שהלימוד יישר את מחשבותיו ואת דעותיו לרצון ה'.

יש לציין, שאף אדם הלומד "שלא לשמה", ראוי שתהיה מחשבתו להגיע מתוך כך ללימוד התורה לשמה (מעלות התורה נ"ב הוצאה החדשה).

דף כד/א ואלו שב"ד מקנין להן

עריכת פדיון הבן בלי כהן

משנתנו עוסקת באשה שבעלה שוטה, או חבוש בבית האסורים, והיא אומרת כי אם האשה נוהגת באופן שצריך לקנא לה, נתונה לבית דין הרשות לעשות זאת במקום הבעל ועל ידי כך תפסיד האשה את כתובתה ככל אשה שבעלה קינא לה.

במשנה ולא הגיתי בתלמוד. מאז היותי על האדמה ועד לפני מספר שנים, עובד אדמה הייתי. לא עת, רבי, לספר כיצד התגלגלתי הלום, ירושלימה, אמר בערגה, תוך שהציץ בעיניים אוהבות בעיר הלבנה מבעד לחלון, אך בעמדי בשערי ירושלים עיר הקודש, בושתי וגם נכלמתי. וכי יהודי, בן לאברהם יצחק ויעקב, אינו יודע את אשר יודע כל רוסי פשוט?

רבי אליהו זקף את גביני עיניו כממתין, שר "דרומי" יפרש דבריו, והוא אכן עשה זאת.

ראה, המשך הרוסי. כל בן לאומה הרוסית, לומד בבית הספר את שמות מלכי רוסיה לדורותיהם. הוא משנן את שמם של הצאר ניקולאי, של הצאר אלכסנדר, של הצארית קתרינה הגדולה ועוד. גם בן מדינה אחרת, המבקש לקבל אזרחות של רוסיה, חייב לשנן את שמות הצארים לדורותיהם. ואני, נצר לשושלת עתיקה בת אלפי שנים, ייחוס מפורסם שכזה, איני יודע את שמות קברניטי האומה! את כינויהם של מנהיגיה! את תאריהם של גדוליה! היתכן?

באותו רגע החלטתי - אשנן את שמות ה"צארים" של היהדות. למחרת הצטרפתי לשיעור שלכם, ומיני אז, הספקתי לשנן כשלושים וחמשה שמות של "רבנים" מהתלמוד סיים, והחל למנות באהבה שמות של תנאים ואמוראים.

עיניו של רבי אליהו התלחלו בדמעות. ה"דרומי" סיים, נפנה והלך לו, בלא לדעת ובלא לשער, כי דבריו רוויי הכיסופין שבקעו ממעמקי נשמתו היהודית הטהורה, יתגלגלו לאחר שנים רבות בפיו של גדול בתורה וישמשו כאות וכמופת לאהבת תורה ללא גבולות וללא מיצרים.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

"אחת בבוקר
ואחת בתערין
2"

**גם שמעון, נהג מונית
מאשקלון לא מוותר.**

**2 משניות ביום וכל היום
נראה אחרת.**

**כולם מצטרפים
מה איתך?**

לקבלת ספרון חודשי ראשון חינם
מתקשרים ומאירים את הנשמה: *3764

פנינים

דף כ"א מי לא פלגאן בהדיה

310=620:2

כיוון שהנשים חולקות עם הגברים בשכרן, על כן אמרו חז"ל כי לכל צדיק מעמידים ש"י עולמות (עוקצין ג/יב וסנהדרין ק/א) כנגד תר"ג מצוות דאורייתא ועוד ז' דרבנן מגיע לו לאדם תר"כ עולמות, וכיון שהוא חולק עם האשה, הרי לו ש"י בדיוק... (כוס הישועות, הקדמה, בשם המגלה עמוקות, עיי"ש עוד).

דף כ"ב א זרע אדם וזרע בהמה

לא תעמוד על דם רעך...

רבי אייזל חריף לחם בחוטאים ובפושעים שבעירו. פעם נודע לו על השוחט שהוא חשוד בקלות ראש ועבירות שבפרהסיא. שלח אליו: מעתה אסור אתה בשחיטת בהמות. **התחכם** הלה ושאל: ומה בדבר עופות? **החזיר** לו רבי אייזל: בגמרא (כ"א) מכונים עמי הארץ החשודים בעבירות כ"בהמה". לפיכך אסור אתה דווקא בבהמות משום 'לא תעמוד על דם רעך'...

דף כ"ב א שכר פסיעות יש

אפשר שהשתדלות בפרנסה

תחשב מצוה!

כתוב בספר פרי העץ (לרבי יהודה מודערן מוציא לאור ומגיה קונטרס הספיקות): כשם שהשתדלות למצוה היא מצווה בעצמה, וכמו שאמרו חז"ל "שכר פסיעות יש", כך "כמו כן אני אומר, אם האדם כל מעשיו הגשמיים לשם שמים, אם כן גם דברי הרשות הם בגדר מצוה, ואם כן גם ההשתדלות להשגת דברי הרשות היא בגדר מצוה!".

דף כ"ב א אל תתיראי מן הפרושין... אלא מן הצבועין

את הצבוע אין לצרף

חז"ל אמרו (כריתות ו/ב) שהחלבנה, שריחה רע, נמנית על סממני הקטורת, ללמד שיש לצרף את פושעי ישראל אל הציבור בתענית. **עדיין** קשה שחלק מסממני הקטורת נמנו ברמז, ודוקא החלבנה נמנתה במפורש. מדוע? **אין** זאת אלא מפני שפושעי ישראל שיש לצרפם אלה רק המפורסמים, ולא הנסתרים והצבועים שהם, כאמור כאן בגמרא, הגרועים מכל... (לחם רב).

דף כ"ב א שמעשיהן כמעשה זמרי ומבקשין שכר כפנחס

שכר כפנחס

בפרנקפורט התעורר ויכוח בין הגבאים על אודות החזן שביקש להעלות את שכרו ולהשוותו לשכרו של הרב שהיה באותה עת רבי פנחס הורביץ בעל ההפלאה.

כששמע מכך ההפלאה, חיך ואמר: הלא הוא עושה מעשה זמרי - מזמר - ומבקש שכר כפנחס (הרב)...

כחם של דייני בית הדין לקנא לאשת אדם החבוש בבית האסורים, נובע מהכלל הידוע: **"זכין לאדם שלא בפניו"** (ערובין פ"א כתובות י"א). כלל זה קובע, כי יכול אדם לבצע פעולת זכות [כגון זכיה במציאה] עבור חבירו אף ללא ידיעתו, ולשם כך נעשה מבצע הפעולה לשליח של חבירו אף על פי שהזוכה אינו יודע כלל על הזכיה (תוספות כתובות שם). לפיכך, גם במקרה שהבעל אינו יכול לקנא לאשתו, בית הדין הם שלוחיו לצורך הקינוי שהרי זכות היא עבורו שאשתו תסור מדרך הרעה (רש"י כה"א ד"ה עבדין). כדברי משנתנו פוסק הרמב"ם (הלכות סוטה פרק א') ואומר שבית דין יכולים לקנא לאשה ו"אוסרין אותה על בעלה לעולם" ככל בעל המקנא לאשתו.

ביטול הזכיה: "זכין לאדם שלא בפניו" אינו נעשה בכפיה, ועל כן כאשר נודע לאדם שזכו עבורו בדבר מסויים, הוא רשאי להצהיר שאינו חפץ בו ובכך לבטל את הזכיה למפרע (ראשונים קדושין כ"ג א' ומגיד משנה הלכות זכיה ומתנה פרק ד' הלכה ב') כיוון שאין זכין לאדם בעל כרחו. ברם, מעיון בדברי הרמב"ם האומר שבית דין "אוסרין אותה על בעלה לעולם" עולה, כי לבעל שהיה חבוש בבית האסורים אין שמורה הזכות לערער אחר פעולת בית דין שקינו לאשתו (כדבריו מוכח מהגמרא כה"א), שהרי כתב הרמב"ם שהיא אסורה עליו לעולם. התמיהה המתבקשת היא, הן כחם של בית הדין לקנא לאשה נובע מדין "זכין לאדם שלא בפניו" ומדוע כאשר הבעל מודיע שאינו חפץ בזכיה, אין הזכיה בטלה? **שונא מתנות יחיה:** ביישוב דברי סוגייטנו נחלקו האחרונים: דעת המחנה אפרים (הלכות זכיה ומתנה סימן ו') היא, שרק זכיה שיש בה גם צד חובה יכול אדם לבטלה למפרע, ועל כן דווקא בזכיה **ממונית**, רשאי הזוכה לטעון שאינו חפץ בה משום שאינו רוצה ליהנות מטובתם של אחרים, וכפי שנאמר "שונא מתנות יחיה" ולעולם לא היה נותן רשות לכך. לעומת זאת בסוגייטנו פעולת הקינוי היא זכות גמורה עבור הבעל, שהרי אינו נהנה מטובתם של אחרים, ולפיכך אינו יכול לבטלה, ואף אם אומר עתה שאינו חפץ בה, אנו תולים שבתחילה רצה בה ורק לאחר מכן חזר בו.

קיום מצווה-הזכות הגדולה ביותר: אולם, בעל אמרי בינה (פדה"ה סימן ז') חולק על דבריו וסובר כי הזוכה אינו זקוק להציג עילה כל שהיא כדי להסביר את רצונו לביטול הזכיה, ואילו בעל אינו יכול לבטל את פעולת בית הדין שקינא לאשתו משום שאדם אינו נאמן לומר שאינו חפץ בקיום מצווה והרי הקינוי הוא מצווה, כדברי רבי עקיבא שהלכה כמותו.

למחלוקת הפוסקים אם אדם יכול לבטל זכיה שנעשתה עבורו גם אם לא אירע לו מכך כל הפסד, יש השלכות הלכתיות נרחבות, להלן אחת מהן:

עריכת פדיון הבן בלי כהן: כידוע, אדם חייב לפדות את בנו הבכור על ידי נתינת חמישה סלעים לכהן, כנאמר (במדבר יח/טז): "וּפְדֹתוֹ מִבֶּן חֵדֶשׁ תְּפִדָּה". הפוסקים דנים במקרה מעניין של אב שביקש לפדות את בנו אך לא היה בנמצא כהן שיקבל את הכסף מידי. היכול האב לקיים את הפדיון על ידי העברת חמשת הסלעים לידי אחד הקרואים כדי שיזכה בהם עבור הכהן בהתאם לכלל הקובע ש"זכין לאדם שלא בפניו"?

ובכן, ההכרעה בנידון תלויה באפשרותו של הכהן לסרב ולומר שאינו חפץ בזכיה זו, שכן, אם הוא רשאי לבטל את הזכיה, הבן אינו נפדה כלל באופן זה, היות שבשעת הפדיון יש להעביר את הכסף באופן מוחלט ליד הכהן, וכל עוד לא הוכרע סופית שהכסף עבר לרשות הכהן, אין לפדות את הבן על ידי נתינת הכסף לאדם שיזכה בו עבור הכהן, ומאחר שהכהן רשאי לבטל את הזכיה למפרע, אין זכייתו בכסף מוחלטת.

עתה נשוב למחלוקת הפוסקים הדנים מתי רשאי אדם לבטל זכיה שעשו אחרים עבורו, ונווכח (אמרי בינה שם), כי לדעת המחנה אפרים שאין אדם רשאי לבטל זכיה שעשו עבורו, אלא אם כן יש בה גם צד חובה, אין הכהן רשאי לבטל את זכייתו בחמשת הסלעים מאחר שהתורה זיכתה לו אותם, ואין הם מוגדרים כמתנה מידי אדם שעליה נאמר "שונא מתנות יחיה". ממילא, האב רשאי לפדות את בנו על ידי נתינת המעות לאדם שיזכה בהם עבור הכהן, שהרי בטוח הוא שהמעות עברו לרשות הכהן שלא יוכל לחזור בו. אולם, לדעת האמרי בינה, שהזוכה אינו זקוק לעילה כל שהיא כדי להסביר את מניעיו לביטול הזכיה, אין האב רשאי לפדות את בנו באופן זה, שהרי העברת הכסף לידי הכהן אינה וודאית כלל ועיקר, כי הלה יכול לוותר על הכסף באין אפשרות לטעון כלפיו כי הוא מוותר על קיום מצוות פדיון הבן, שהרי הכהן עצמו אינו מקיים כל מצווה בכך, ועל כן על האב להמתין בפדיית בנו עדי יבוא כהן לקבל את חמשת הסלעים.

להלכה הביא בספר פדיון הבן כהלכתו (פרק ח') את דעות האחרונים שנחלקו בדיון זה אם מועיל זכין של בפניו לכהן לקיים מצוות פדיון הבן.

לעילוי נשמת

הר"ר **מיכאל ארדן** ז"ל ב"ר משה אלטר ז"לנלב"ע כ"ד בניסן תשל"ב **תנצב"ה**

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

נר ה' נשמת אדם